

Utdrag ur

VÄSTERHEJDE KYRKA GOTLAND VÅRD- OCH UNDERHÅLLSPLAN 2006

Ansvariga för vård- och underhållsplanen

Inför upprättandet av denna vård- och underhållsplan för Västerhejde kyrka har kyrkan och kyrkogården besiktigats av undertecknad.

Ansvariga för vård- och underhållsplanens olika delar anges här nedan.

(Namn inom parentes anger dock att i planen endast använts där angivet besiktningsprotokoll eller åtgärdsprogram, upprättat av resp. namngiven konsult.)

Kyrkobyggnad	Arkitekt Jan Utas
Elinstallationer och åskskydd	(Elingenjör Peter Ström)
Kyrkogårdsmur	Arkitekt Jan Utas
Kyrkogård	Arkitekt Jan Utas
Växtlighet på kyrkogården	Ej utsedd
Kalkmålningar	Ej utsedd
Stenarbeten	Ej utsedd
Inventarier av trä	Antikvarie Rebecka Svensson
Inventarier av metall	Antikvarie Rebecka Svensson
Inventarier av sten	Antikvarie Rebecka Svensson
Textilier	(Textilkonsultfirma Lotine)
Kyrkklocka/-or	(Ing. Ingvar Rohr)
Övriga inventarier	Antikvarie Rebecka Svensson

Källförteckning

Otryckta källor

Handlingar i Gotlands fornsals arkiv, Visby

Inventering av inventarierna i Västerhejde kyrka 1997.

Inventering av Västerhejde kyrkogård, utförd 1996 av antikvarie Roger Öhrman, Gotlands fornsal.

Program för utvändiga restaureringsarbeten på Västerhejde kyrka, upprättat av arkitekt Jan Utas 2006.

Tryckta källor

Johansson, T. (red.), Inventarium över svenska orglar 1989:II, Linköpings och Visby stift, 1990.

Lagerlöf, E., Svahnström, G., Gotlands kyrkor, 1991.

Rohr, I., Gotlands kyrkklockor och ringningsseder, 1985.

Svahnström, G., Svahnström, K., Måleri på Gotland 1530-1830, 1989.

Sveriges Kyrkor, Gotland bd III, 1942.

Händelselista

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
t. 1200-t	Koret med absiden och långhuset byggdes (SvK anger ”trol. - -- 1204” som också är det årtal Strelow anger). SvK anger att de ursprungliga takstolarna är bevarade på både kor och långhus.	GK, SvK
o. 1240	Dopfont av kalksten, nu i Gotlands fornsal (på 1850-talet påträffad vid grävningsarbete på kyrkogården och därefter – på 1860-talet – använd som blomkruka i en närbelägen bondgård).	SvK
o. 1250	Tornet byggdes (ej trappgavlarna; SvK anger ”omkr. 1240”). Långhusportalen delvis ombyggd.	GK, SvK SvK
Medeltid	Runristad gravsten över Gairwalder Bjärs (står lutad mot N långhusmuren utvändigt).	SvK
1600-tal	Predikstolen. Bänkinredningen. Målat bräddtak i långhuset? Mässingskrona, 6-armad, nu i långhuset.	GK GK SvK SvK
1659	Lillklockan, troligen gjuten av en kringvandrande klockgjutare under kyrkoherdarna Per Gubbens (förordnad 1648) och Sveno Petri Boetius tid (1659-75). (GK anger att denna klocka var uppställd bakom altaret.).	GKR, SvK GK
1662	Altartavlan, tillskriven Johan Bartsch. (GKM anger att den målades av Bartsch, sannolikt med hjälp av sonen Rasmus).	GK, GKM, SvK Inskr.
1672	Predikstolen målades på bekostnad av domaren Oluf Lundsberg.	GK, SvK, Inskr.
1674	Gravhäll i korgolvet över ”Store Sjötuller...” Nils Stark.	SvK
1681	Dopfonten av sandsten skänkt av domaren Oluf Lundsberg.	GK, SvK, Inskr.
1689	Läktaren tillverkades av ”Nils snickare”.	GK, SvK
1696	Kvinnfolksbänkarna och de bakersta manfolksbänkarna målades av Johan Bartsch. Läktaren målades, troligen av Johan Bartsch eller dennes son Rasmus (GKM anger att målningen av läktarbröstningen är ”sannolikt tillkommen genom samarbete mellan Johan Bartsch d. y. och sonen Rasmus”). SvK anger att målningen möjligen är utförd av Abraham Beck.	GKM, SvK GK, GKM, Inskr, SvK
1697	Klockbocken (sannolikt den nuvarande) reparerades.	SvK
o. 1700	Altaskrankets målning.	SvK

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
1706	Faltaken över ”Stora och lilla sånghuset” (långhuset och koret) byttes mot taktegel på bekostnad av landshövdingen, baron von der Osten genannt Sacken.	SvK
1707 trol.	Nummertavlan.	SvK
1729	En stiglucka fanns sannolikt vid denna tidpunkt, okänt var.	SvK GK, Inskr.
1768	Kyrkogården var vid denna tidpunkt inhägnad av ett plank.	SvK
t. 1800-tal	Koret nybyggdes nästan (stenar föll 1844 ned och skadade golvet och en likkista i en grav under detsamma).	SvK
1820	Votivskepp skänkt till kyrkan av Jacob Broander.	ATA
1850-talet	Det plana gipstaket i långhuset tillkom som ersättning för ett målat trätak.	SvK
1853	Oljemålning föreställande Kristi uppståndelse, signerad Fredrik Westin, skänktes till kyrkan, troligen av prinsessan Eugénie .	GK, SvK
1850-tal?	En orgel skänktes till kyrkan av prinsessan Eugénie .	SvK
1856	Den äldre, spetsiga tornhuven togs ned och ersattes med tegeltaket och de nuvarande trappgavlarna efter ritning av signaturen ”A. N.” (GK och SvK anger felaktigt att ritningen signerats av arkitekt Fredrik Wilhelm Scholander, men denne har endast vidimerat kopians överensstämmelse med originalet!).	GK, SvK, ATA
1859	Beslut om trädplantering på kyrkogården.	SvK
1860-talet	Korportalen avlägsnades och det S korfönstret togs upp. De stora fönstren i S fasaden togs upp.	GK SvK
1861	Oljemålning signerad Auguste (Åkerlöf?) på långhusets N vägg och skänkt av prinsessan Eugénie .	SvK
1864	Samtliga tak belagda med tegel vid denna tidpunkt (enligt teckning av P. A. Säve).	ATA
1884	Sakristian uppfördes efter ritningar av F(erdinand). Boberg.	GK, SvK
o. 1890	Taken över kor och långhus vid denna tidpunkt belagda med sinuskorrigerad plåt, absiden med falsad slätplåt (Foto av O. Sörling; jfr. 1908!).	ATA
1901	Ritning upprättad av arkitekt F. Boberg till uppvärmning (kamin i långhuset NÖ hörn med skorsten på långhustaket) samt lösa bänkar.	SvK, ATA
1906	Ritning till ny orgelfasad av G. Pettersson (jfr. 1908!).	SvK
1907	Kyrkogårdens avgränsning av terrassmurar och diken tillkom (troligen).	SvK

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
1908	Den gamla bänkinredningen togs bort och ersattes med lösa träbänkar.	SvK
	Taken täcktes med plåt (tidigare tegel; jfr. o. 1890!).	SvK
	Ritning till ny orgelfasad av arkitekt Gust. Pettersson, Stockholm (jfr. 1906!).	ATA
1912	Ny piporgel i orgelhuset från 1850-talet.	SvK
1926	Ritning till kyrkogårdsutvidgning åt Ö av Emil Nilsson, efter vilken kyrkogården utvidgades åt öster 1925-26.	SvK, ATA
1931	Glasmålning i korfönstret, signerad J. Öberg.	ATA, SvK
	Två glasmålningar insatta i korets och långhusets fönster, vilket under 1932 föranledde korrespondens mellan riksantikvarieämbetet och församlingen med åtföljande tidningsartiklar.	SvK ATA
1932	Ny värmeledning (SvK anger att detta skedde 1931).	ATA
	Altaruppsats, predikstol och läktarskärm konserverades av C. Wilhelm Pettersson, Stocksund.	ATA
	Trägolv.	ATA
1936	Restaurering efter förslag av arkitekt Erik Fant, Stockholm (entreprenör Reinhold Lydahl, Etelhem).	GK, Inskr.
	– Bänkinredning med slutna bänkkvarter, delvis med återanvändande av den äldre bänkinredningen.	SvK
1940	Storklockan, gjuten av K. G. M. Bergholtz i Stockholm, skänkt av Anna Persson, Skogsbacka.	GKR
1952	Elektrisk belysning.	ATA
1956	Invändig restaurering:	ATA
	– Det putsade innertaket i långhuset togs ned och resterna av det målade brädtaket från 1600-talet frilades och rekonstruerades, konservator konstnär Curt Wiberg, Visby.	ATA
	– Kalkning invändigt i kyrkorummet och i sakristian.	
	– Sakramentsskåpet framtaget.	
	– Altarbordets puts avtagen.	
	– Dopfunten restaurerades.	
1960	Nya kolonnetter i ljudgluggarna.	ATA
1965-67	Utvändig restaurering efter förslag av ingenjör Ingmar Holmström, Stockholm (Entreprenör Byggfirma Grönlund & Persson, Hablingbo):	ATA

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
	<ul style="list-style-type: none"> – Fasadputs – Omläggning av tegeltaken – Murförstärkning – Sanering av takkonstruktioner och bjälklag – Vattenavledning från taken via hängrännor, stuprör och markinfiltration – Brandsektionering av vindarna. 	
1986	Ytterdörr upptagen på sakristian.	ATA
1988	Utbyte av lysrörsarmaturer på triumfbågen mot spotlights.	ATA
1990	Dopfunten konserverades.	ATA
1995	Minneslund.	ATA
2000	Kyrkogårdsutvidgning åt V.	ATA

Förkortningar:

ATA	Riksantikvarieämbetets arkiv, Stockholm.
GF	Gotlands fornsals arkiv.
GK	Lagerlöf, E., Svahnström, G., Gotlands kyrkor, 1991.
GKM	Söderberg, B. G., Gotländska kalkmålningar 1200-1400, 1971.
GKR	Rohr, I., Gotlands Kyrkklockor och Ringningsseder, 1985.
GKS	Svahnström, G., Svahnström, K., Måleri på Gotland 1530-1830, 1989.
ISO	Johansson, T. (red.), Inventarium över svenska orglar 1989: II, Linköping och Visby stift, 1990.
Inskr.	Inskrift i kyrkan
o.	omkring
s.	sent
SHM	Statens Historiska Museum
Strelow	Nilssøn Strelow, H., Cronica Guthilandorum, 1633.
SvK	Sveriges Kyrkor, Gotland bd III, 1942.
t.	tidigt